

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра туристичного та готельного бізнесу

Допущено до захисту
Завідувач кафедри

“ ___ ” _____ 20__ р.

ВИПУСКНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня бакалавра

зі спеціальності «Туризм»

за темою:

«Перспективи розвитку круїзного туризму в Одеському регіоні»

Виконавець

студент 4 курсу 10 ЦЗФН

Бащак Марія Миколаївна

(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Науковий керівник

к.е.н., доцент

(науковий ступінь, вчене звання)

Давиденко Ірина Володимирівна

(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Одеса 2017 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	стор.3
РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА КРУЇЗНОГО ТУРИЗМУ...5	
1.1. Історія виникнення та сучасний стан круїзного туризму в світі.....5	
1.2. Круїзний туризм в Україні.....12	
1.3. Передумови розвитку туризму в Одеській області.....18	
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА КРУЇЗНОГО СУДНОПЛАВСТВА В ОДЕСЬКОМУ РЕГІОНІ	26
2.1. Конкурентні переваги Чорноморського регіону з позицій розвитку масового круїзного туризму.....26	
2.2. Сучасний стан реалізації круїзного потенціалу приморських регіонів України.....32	
2.3. Аналіз потенціалу Одеського порту.....45	
РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ КРУЇЗНОГО ТУРИЗМУ В ОДЕСЬКІЙ ОБЛАСТІ	
3.1. Програмні заходи щодо розвитку круїзного туризму.....57	
3.2. Стратегія вдосконалення туристичного потенціалу Одеського регіону.....63	
3.3. Оптимізація рівня якості й ціни круїзного обслуговування.....68	
ВИСНОВКИ.....	79
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	82

ВСТУП

Круїзний туризм є універсальним видом туризму, глобально інтегрованим до світової економіки, поєднуючим у собі практично всі форми рекреації, а також об'єднуючий різні види сервісу та організації дозвілля. У своєму сучасному варіанті круїзний бізнес сформувався у 50-ті роки ХХ-го століття з трансатлантичних морських пасажирських перевезень і являє собою туристичну поїздку морем або по річці, як правило, з заходом у порти, на борті спеціального пасажирського судна. Десятки круїзних компаній в усьому світі експлуатують сотні пасажирських суден, місткістю від 70 до понад 1 тис. пасажирів, і пропонують захоплюючі поїздки практично в будь-який регіон світу. По суті круїз являє собою морський тур, у базову вартість якого включене комплексне обслуговування на борті судна. Зокрема: проїзд на судні, проживання в каюті (у залежності від обраного класу), три разове харчування, розваги і, як правило, ціла низка спеціальних заходів на борту судна (свята, фестивалі, конкурси, концерти тощо).

Більша частина операторів круїзів об'єднана у професійну міжнародну асоціацію—Cruise Line International Association. Багато туристичних агентств, особливо ті, що спеціалізуються на відпочинку і круїзах, також є членами цієї асоціації.

Актуальність даної теми пояснюється тим, що успішний розвиток даного виду туризму сприятливо відображається на економіці країни, оскільки прибуток від туристів з круїзних лайнерів отримують не тільки круїзні компанії, але і міста, які вони відвідують. На жаль, в Україні довгі роки цьому виду туризму не приділялося належної уваги, лише в останні роки влада зробила деякі кроки до розвитку круїзного туризму в країні, але все ж труднощі залишаються поки поза уваги науковців.

Проблеми розвитку круїзного бізнесу в Україні, міжнародного морського туризму досліджувалися в працях українських і зарубіжних фахівців: Нездоймінов С.Г., М.Б. Биржакова, Н.Є. Кудла, В.И. Никифорова,

Н.А. Логуновой, П.Р. Пуцентейло, але залишається багато не розглянутих питань, отже обрання теми даної дипломної роботи є актуальним.

Метою даної роботи є вивчення стану та перспектив розвитку сучасного круїзного туризму в Одеській області.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні завдання:

- дослідити історію розвитку водного туризму;
- дослідити передумови виникнення туризму в Одеській області
- проаналізувати нормативно-правову базу виникаючих в процесі здійснення круїзу відносин;
- дати характеристику Одеському порту;
- проаналізувати переваги і недоліки круїзного туризму в Одеській області;
- дослідити динаміку судозаходів і пасажирообороту Одеського порту;
- провести SWOT-аналіз конкурентоспроможності Одеської області щодо розвитку туристичної діяльності;
- визначити програмні заходи щодо розвитку круїзного туризму в Одеській області.

Об'єктом дослідження є процес розвитку круїзного туризму в Одеському регіоні.

Предмет дослідження - сукупність економічних відносин, що виникають в процесі функціонування круїзного туризму в Одеському регіоні.

Інформаційною базою роботи слугують праці відомих вітчизняних та зарубіжних фахівців в галузі туризму та відпочинку: Нездоймінов С.Г., Азара В.И.,Квартальнова В.А., Гуляєва В.Г., Ісмаєва Д.К. та ін., а також матеріали періодичних видань (журнали «Вояж», «Порти України», «Економіка України», «Мир туристических интересов» та збірники наукових праць. Хронологічні рамки дослідження вбільшій частині роботи окреслені теперішнім часом. Структурно дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури.

ВИСНОВКИ

Круїзний туризм розглядається нами як вид туризму, який характеризується економічними відносинами надавачів туристичних послуг та споживачів – туристів, діяльність яких регулюється нормативно-правою базою держави, міжнародними організаціями та органами управління окремо взятого елемента цієї системи.

Круїзний туризм є порівняно новим видом туризму, який розвивається стрімкими темпами. Наша держава володіє ресурсним потенціалом для розвитку круїзного туризму. Разом з тим в Україні для визначення особливостей організації круїзного туризму потрібно звернути увагу на такі проблеми, як: послуги, які надаються під час круїзу, класифікацію засобів транспортування туристів та особливостей споживача туристичної послуги.

В Україні поширені круїзні подорожі(морські або річкові тури), які являють собою туристичну поїздку по морю або річці на борту спеціального пасажирського судна, як правило з заходом у порти, у базову вартість якого включено комплексне обслуговування на борту судна, зокрема проїзд, проживання в каюті, харчування, розваги та інші спеціальні заходи. У даний час десятки круїзних компаній по всьому світу експлуатують сотні пасажирських судів, місткістю від 70 до більш 1000 пасажирів, і пропонують захоплюючі поїздки практично в будь-який регіон світу.

Нажаль через нестабільну ситуацію у країні; помилки в законодавчій базі; недосконалість державного регулювання; застарілу інфраструктуру; екологічну ситуацію; низький рівень сервісного обслуговування при досить високій вартості послуг; незадовільний стан річковий причалів; відсутність спеціально обладнаних й укомплектованих комфортабельних круїзних суден, країна, за останні роки, втратила свого споживача, динаміка судозаходів круїзних лайнерів в акваторію портів України скоротилась і надалі спостерігається тенденція спаду

Станом на 1991 рік у України були 30 % торговельного флоту СРСР, 18 морських та 8 річкових портів, на сьогоднішній день динаміка судозаходу

знизилась. Найбільша кількість пасажирських лайнерів зайшла до Одеси у 2013 році, рекордна кількість 106 судів, а в 2016 усього 5 лайнерів, причиною є вищезгадані недоліки. Українські порти через невеликі глибини не можуть приймати великі суда, проте Одеський порт може приймати суда до 300 метрів і такі суда заходили до порту, хоча усього 2 рази. Більша частка припадає на суда, які розміщують до 500 чол. в той час, як у всьому світі середня пасажиромісткість круїзного судна становить 3000 тис. чол..

Зробивши SWOT-аналіз конкурентоспроможності Одеської області щодо розвитку туристичної діяльності, у роботі було визначено слабкі та сильні сторони, можливості та угрози даного виду туризму. Треба вибрати стратегію, орієнтуючись на подальший розвиток, а для цього треба провести певні зміни і модернізацію, а саме:

- урегулювання політичної ситуації;
- зменшення податків на ввезення судів, різноманітних деталей і інфраструктури порту;
- зміни в законодавчій базі;
- об'єднання всіх країн Чорноморського регіону;
- модернізація та реконструкція існуючої матеріально-технічної бази туризму;
- впровадження заходів щодо активнішого розвитку ділового туризму;
- вихід на нові туристичні ринки;
- залучення додаткових груп туристів;
- розробка нових туристичних продуктів, оновлення програм існуючих турів, досягнення розмаїтості у пропозиціях турів;
- створення центрів туристичної інформації з обслуговування туристів;
- популяризація туристичних програм і продуктів шляхом використання регіональних ЗМІ;
- покращання стану зон відпочинку на морському узбережжі;

На основі оцінки життєвого циклу різних видів туризму в Одеській області здійснено їх позиціонування з використанням матриці BCG (ріст

ринку – частка ринку), що дозволило стверджувати, що для певного регіону треба розвивати діловий туризм (бізнес-тури, службовий, інсентив), екологічний, автомобільний туризм на власному автотранспорті тощо. Даний продуктами було віднесено до групи «зірки» (висока частка ринку, високі темпи росту ринку).

У третьому розділі розроблені програмні заходи щодо розвитку круїзного туризму. Так, на державному рівні необхідна розробка єдиної державної програми в області розвитку круїзного туризму, в якій з урахуванням рекомендацій та пропозицій науковців та фахівців-практиків круїзного бізнесу повинні бути законодавчо вжиті заходи щодо розвитку пасажирського круїзного флоту, судноплавних шляхів і берегової інфраструктури, а також прописаний чіткий механізм інвестування в галузь. Структура державної програми, може включати ряд підпрограм, таких як: «Кадрове, науково-методичне та навчальне забезпечення в сфері круїзного туризму», «Розвитку інфраструктури та об'єктів круїзної туристичної індустрії», «Нормативно-правове та інформаційне забезпечення круїзного туризму».

Результатом реалізації єдиної державної програми розвитку круїзного туризму стане значне зростання надходжень до бюджетів усіх рівнів, перш за все, за рахунок збільшення доходів від реалізації круїзних туристичних послуг і пов'язаних з ними видів діяльності, відповідно очікується зростання доходів усіх суб'єктів, що беруть участь в організації круїзного туризму, збільшення зайнятості населення та зниження рівня безробіття. Інфраструктура круїзного туризму перейде на якісно новий рівень, внаслідок формування її відповідно до міжнародних норм і стандартів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Александрова А.Ю. Международный туризм. – М.: Аспект Пресс, 2001. – 461 с.
2. Надточий Г.Д. География морского судоходства. – М.: Транспорт, 2006. – 295 с.
3. Барановский А. За круизами будущее // Туризм. – 2008. – № 2. – С. 52–54.
4. Паладич Л.И. Морские круизы (Морской туризм). – М.: Знание, 2006. – 64 с.
5. Остах В.М. Популярные регионы круизного туризма // Вокруг света. – 2009. – № 19. – С. 15–19.
6. Щербина Т.В. Бегство с суши // Вояж и отдых. – 2009. – № 6. – С. 56–59.
7. Хвилер Я. Круизы всегда в моде // Турбизнес. – 2009. – № 13. – С. 24–26.
8. С.Г. Нездойминов. Круизный рынок Черноморского региона Украины / С.Г. Нездойминов // <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/.pdf>
9. Морские круизы Атлантис Лайн - Мировые круизные бренды [Электронный ресурс] - Режим доступа : <http://www.etoday.ru/2009/11/oasis-of-the-seas.pp>
10. Forbes Life-Морские гиганты. [Электронный ресурс]-Режим доступа : <http://www.forbes.ru/forbeslife-photogallery/dosug/271885-morskie-giganty-10-samykh-bolshikh-kruiznykh-lainerov-mira>
11. Федорченко В. Словник-довідник туристських термінів / В. Федорченко, І.М. Мініч. – К.: Дніпро, 2000. – 156 с.
12. Самарцев Є. Україна може стати серйозним гравцем на світовому ринку морських круїзів / Є. Самарцев // <http://www.ukurier.gov.ua>.
13. Жигунов Э.А. Проблемы развития круизного туризма в Северо-Западном регионе / Э.А. Жигунов, С.Д. Градина // Туризм на Северо-

ЗападеРоссии: развитие и инвестиции: Сб. тезисовдокладов и выступлений на междунар. науч.-практ. конф. 2-3 апреля 2002 г. г.Санкт-Петербург. – СПб: НИИ химииСПбГУ, 2002. – С.94-98.

14. Седых Н.П. Морской и речнойкруизный туризм. Состояние и перспективывразвития на акваторияхЛенинградської обл. / Н.П. Седых, А.А. Березкин // Там само. – С.55-57.

15. Оркин Л. К вопросу о перспективах развитиякруизноготуризма в Санкт-Петербурге / Л.Оркин / Там само. – С.152-153.

16. Грибанова С.В. З історії організації екскурсій Київським навчальним округом (кінець ХІХ – поч. ХХ ст.) / С.В. Грибанова // Внутрішній туризм в Україні: окремі аспекти: Зб. наук. ст. – К.: Ін-т туризму федерації профспілок України, 2002. – С. 140-160.

17. Федорченко В. Історія екскурсійної діяльності в Україні: Навч.пос. / В. Федорченко, О. Костюкова, Т. Дьорова, М. Олексійко. – К.:Кондор, 2004. – 166 с.

18. Федорченко В. Історія туризму в Україні: Навч. пос. / В.Федорченко, Т.А. Дьорова. – К.: Вища школа, 2002. – 195 с.

19. Гарбар Г.А. Розвиток соціокультурного інституту гостинності в українському туризмі 60-80-х рр. ХХ ст. (на мат. Миколаївської обл.): Монографія / Г.Гарбар. – Миколаїв: Вид-во Південнослов'янського ін-ту Київського славістичного ун-ту, 2007. – 267 с.

20. Попович С.І. Соціально-економічні передумови розвитку туризму в Україні та поширення його інфраструктури в 60 – першій половині 80-х рр. (на прикладі системи профспілкового туризму) / С.І. Попович // З історії вітчизняного туризму: Зб. наук. ст. – К.: Ін-т туризму федерації профспілок України, 1997. – С.115-126.

21. Зінченко В.А. Молодіжний туризм в Українській РСР у 70-80-х рр. ХХ ст. (на основі діяльності «Супутника»): дис... канд. іст. наук. – Донецьк, 2003.

22. Отчет о работе Бюро молодежного туризма ЦК ЛКСМ Украины в 1973 г. // Центральний державний архів громадських об'єднань України. – Ф.7. – Оп.20. – Спр.1142. – Арк.1-46.
23. Альманах туристичної фірми «САМ» «Україна» – <http://www.SAM.ua>.
24. <http://gess-tour.com/kruiz>.
25. Бейдик О.О. Рекреаційно-туристські ресурси України /О.О. Бейдик. – К.: ВЦ КНУ, 2001. – 396 с.
26. Закон України «Про туризм» (324/95 ВР) // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 31.
27. История городов и сел Украинской ССР. Одесская область. – К., 1978 – 866 с.
28. Мальська М.П., Антонюк Н.В., Ганич Н.М. Міжнародний туризм і сфера послуг / М.П. Мальська, Н.В. Антонюк, Н.М. Ганич. – К. : Знання, 2008. – 661 с.
29. Масляк П.О. Рекреаційна географія / П.О. Масляк. – К.: Знання, 2008. – 343 с.
30. Нефедова Н.Є., Яворська В.В. Рекреаційний потенціал Одеської області, його використання та перспективи розвитку туризму //Географія в інформаційному суспільстві. Зб. наук. праць. У 4-х тт. –К.: ВГЛ Обрії, 2008. – Т. 4. – 249–251 с.
31. Одеса: місто – агломерація – портово–промисловий комплекс. / Керівник О.Г.Топчієв – Одеса: АОБАХВА, 1994. – 360 с.
32. Одеський регіон: природа, населення, господарство. / За заг. ред. О.Г.Топчієва. – Одеса: Астропринт, 2003. – 184 с.
33. Рутинський М.Й., Зінько Ю.В. Зелений туризм / М.Й. Рутинський, Ю.В. Зінько. – К.: Знання, 2008. – 271 с.
34. Топчієв О.Г. Основи суспільної географії / О.Г. Топчієв. – Одеса: Астропринт, 2009. – 544 с.

35. Гарбар Г.А. Розвиток соціокультурного інституту гостинності в українському туризмі 60-80-х рр. ХХ ст. (на мат. Миколаївської обл.): Монографія / Г. Гарбар. – Миколаїв: Вид-во Південнослов'янського Київського слав'янського ун-ту, 2007. – 267 с.

36. Зацепіна Н.О. Історія виникнення та сучасний стан круїзного туризму в світі / Н.О. Зацепіна // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. - 2012. - вип. XXXIV. - С.232-234.

37. Жигунов Э.А. Проблемы развития круизного туризма в Северо-Западном регионе / Э.А. Жигунов, С.Д. Градина // Туризм на Северо-Западе России: развитие и инвестиции: Сб. тезисов докладов и выступлений на междунар. науч.-практ. конф. 2-3 апреля 2002 г. г. Санкт-Петербург. – СПб: НИИ химии СПбГУ, 2002. – С.94-98.

38. Азар В.И. Экономика и организация туризма / В.И. Азар. - М. : Экономика, 1972. - 182 с.

39. Александрова А.Ю. Международный туризм : учеб.пособ. для вузов / А.Ю. Александрова. - М. : Аспект Пресс, 2001. - 470 с.

40. Голубкова І.А. Фактори і закономірності структурування глобальної круїзного ринку / І.А. Голубкова // Вісник економіки транспорту і промисловості: Зб. наук.праць. - Х.: УкрДАЗТ, 2010. - № 31. - С.75-78.

41. Грибанова С.В. З історії організації екскурсій Київським навчальним округом (кінець ХІХ – поч. ХХ ст.) / С.В. Грибанова // Внутрішній туризм в Україні: окремі аспекти: Зб. наук.ст. – К.: Ін-т туризму федерації профспілок України, 2002. – С. 140-160.

42. Захарина А.Г. Определение сущности и особенностей круизного туризма / Держава та регіони, № 3, 2013.-С. 39-43

43. Порты Украины [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://portsukraine.com>

44. CRUISE BLACK SEA. – Завершение круизного сезона 2014 в Одесском порту. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://www.blackseacruises.com/>

45. Державне підприємство «Адміністрація морських портів України». –Круїзний туризм. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://www.uspa.gov.ua>

46. Концепція розвитку туризму в м. Одесі на 2007 – 2015 роки: Рішення Одеськоїміської ради від 4 липня 2007 р. № 1395-V // Dokument HTML.- <http://www.misto.odessa.ua>

47. Стратегія економічного та соціального розвитку Одеської області на періоддо 2015 року: Рішення Одеської обласної ради від 9 листопада 2007 р. № 347-V //Dokument HTML.- [http:// www.oda.odessa.gov.ua](http://www.oda.odessa.gov.ua)

48. Статистична інформація з офіційного сайту Державної служби туризму ікурортів України // Dokument HTML.- [http:// www.tourism.gov.ua](http://www.tourism.gov.ua)

49. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режимдоступу:<http://www.ukrstat.gov.ua/>

50. Thecruiseindustry. Contributionofcruisetourismtotheeconomiesof Europe2014 / CLIA Europe [Electronicresource]. – Modeof access:http://www.cruiseexperts.org/media/756615/clia_economic_contribution_report_-_16th_june_2014.pdf

51. TheWorldBank [Electronicresource]. – Modeofaccess:<http://www.worldbank.org/>

52. Думская-Мертвый черноморский сезон [Електронний ресурс]-: <http://dumskaya.net/news/mertvyj-chernomorskij-sezon-2016-kruiznye-suda-n-054592/>

53. Факты-Круизный сезон в Одессе [Електронний ресурс]-: [Http://fakty.ua/236151-kruiznyj-sezon-v-odesse-otkryt-v-port-pribylo-pervoe-passazhirskoe-sudno-foto](http://fakty.ua/236151-kruiznyj-sezon-v-odesse-otkryt-v-port-pribylo-pervoe-passazhirskoe-sudno-foto)

54.Думская- Самый большой круизный лайнер в Одессе [Електронний ресурс]-: http://dumskaya.net/news/Lajner_NORWEGIAN_JADE-003449/

55. Итогикруизногосезона в Одесском порту [Электронный ресурс].Режим.доступа:http://www.uspa.gov.ua/ru/?option=com_content&view=

article&id=972:itogikruiznogo-sezona-v-odesskom-portu&catid=23:novosti-
ampu&Itemid=177

56. Уайльд П. Круиз - это не просто // Судоходство. - 2000. - №6. - С. 67.

57. Уокер Дж.Р. Введение в гостеприимство: Учебник / Пер. с англ. - М.: ЮНИТИ, 1999. - 463 с.

58. Фастовець О.О. Організація транспортних подорожей і перевезень туристів: навч. посібник / Інститут педагогічної освіти та освіти дорослих АПН України; Інститут туризму Федерації профспілок України. - К.: Вид-во ФПУ, 2007. - 233 с.

59. Фастовець О.О. Організація транспортних подорожей і перевезень: Навч. посіб. / Федерація профспілок України. Інститут туризму. - К.: Музична Україна, 2003. - 190 с.

60. Что мешает развитию круизного туризма в Украине від 20.04.2011 [Електронний ресурс] <http://www.tigrisgroup.net/prensa.aspx?PressaID=153>

61. Чудновский А.Д. Управление индустрией туризма: учебное пособие / А.Д. Чудновский, М.А. Жукова, В.С. Сенин. 3-е изд. - М.: КНОРУС, 2006. - 448 с.

62. Шашкова Е. Море объединяет: «морские» инновационные кластеры. / Е. Шашкова. // Вестник Севастопольской торгово-промышленной палаты. - 2009. - №1 (101). - С. 8-10.

63. Школа І.М. та ін. Менеджмент туристичної індустрії: Навчальний посібник. - Чернівці: ЧТЕІ КНЕУ, 2003. - 662 с.

64. Экономика и организация туризма. Международный туризм / Е.Л. Грачева, Ю.В. Забаев, Д.К. Исаев и др.; под ред. Н.А. Рябовой, Ю.В. Забаева, Е.Л. Драчевой. - М.: КНОРУС, 2005, - 576 с.

65. Семенов В. Ф. Управління регіональним розвитком туризму: навч посібник / За ред. В.Ф.Семенова. - Одеса Сімферополь: ВД «Аріал», 2012. - 340 с. (з грифом МОН).

66. Журнал «Транспорт» від .01.2015 [Електронний ресурс] <http://transport-journal.com/news/odesskyj-morskoj-torhovyij-port-uvelychyl>

67. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]<http://www.ukrstat.gov.ua/>

68. Шаповал М.І. Основи стандартизації, управління якістю і сертифікації: Підручник. – 3-є вид., перероб. і доп. / Шаповал М.І. – К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2002. – 174 с.

69. Михайлова Ю.В. Обеспечение устойчивого функционирования судоходных предприятий на круизном рынке Черноморского региона: Дис. ... канд. экон. наук 08.00.04 / Михайлова Юлия Валерьевна // ИПРЕЕД НАНУ. – Одесса, 2009. – 289 с.